

"Se förorternas gröna

Den bespottade förortsmiljön har utvecklingspotential och unika förutsättningar att erbjuda ett hållbart boende. Det skriver **Pål Castell**, landskapsarkitekt som doktorerat i uthålligt samhällsbyggande vid Chalmers och arbetar vid Centrum för urbana studier i Hammarkullen.

Det pratas och skrivs alltså mycket om "förorten", ofta på ett sätt som rör upp starka känslor. Oftast målas den i grått, såväl i hiphoplåtar som på ledarsidor.

Inte sällan blandas svart natt in, och gärna lite stänk av röda bränder, för att göra bilden än mer spänningsfylld och farlig. Emellanåt visas en motbild till det trista och farliga upp, som återger torghandelns fruktstånd och karnevalsdräkter i färgsprakade brokiga paljetter.

Den bild av förorten jag vill lyfta fram är den gröna, vilken är betydligt mer undanskymd i debatten.

Starka känslor ja. Fortfarande har många här i Västsverige inte lyckats smälta chocken orsakad av Mark Isitts artikelserie i GP i våras, som andades förortsförakt av modellen "riv skiten".

Känslorna detta väckte kom till uttryck i en serie kraftfulla motangrepp från välartikulerade skribenter, vilka i princip gjorde hackemat av Isitts illa underbyggda argument. Men chattsejouren avslöjar att han samtidigt fick en hel del kortfattat men entusiastiskt medhåll åtminstone från delar av läsekretsen.

Men det jag vill säga saknas i stadsbyggnadsdebatten. Man missar helt att se de "gröna" möjligheterna med våra förortsområden och fokuserar istället på att antingen vilja bygga om de fysiska strukturerna eller

hävda att dessa är ointressanta i sammanhanget.

Den massiva kritiken av modernismens stadsbyggnadsprinciper som dominerar debatten om förortens arkitektur ifrågasätter med rätta de schablonmässiga och ofta alldeles för storskaliga metoder som användes under rekordåren. Naturligtvis kräver en välfungerande arkitektur betydligt mer omsorg om platsanpassning, identitetskapande, flexibilitet och delaktighet än vad som oftast varit (och fortfarande oftast är) fallet när nya stadsdelar byggs ut.

Därför kan man nu i efterhand konstatera att många av de idealbilder man hade då miljöprogrammets bostadsområden utformades aldrig kom att införlivas som man tänkt. Till exempel handlar det idag oftare om rädsla för överfall än om fågelsång, talldoft och vackra höstlöv när den sparade naturmarken mellan husen kommenteras.

Men har detta enbart med arkitekturens brister att göra? Eller är det vår föränderliga kulturella läsning av den som styr? Man kan ana att den "stads-känsla" som så högt värdesätts idag tycks innefatta trafikbuller och dunkande från nattklubbar medan grannens balkonggrilling eller skratt från ett ungdomsgång på gården alltid framställs som problem.

Det vi ofta talar om som arki-

tektioniska brister handlar till stor del också om bristande vilja från det omgivande samhället att förverkliga drömmarna om det goda livet i dessa områden: Nästan överallt har man försummat underhållet vilket ger såväl husen som utemiljöerna en aura av förfall och övergivenhet. Dessutom blev inte serviceutbudet alltid så rikt som det planerades och en successiv nedmontering av offentliga verksamheter hotar ständigt.

En grund för dagens förortsdebatt är att våra städer upplevs tudelade, vilket gärna illustreras med en mängd statistiska jämförelser mellan "välbärgade" och "socio-ekonomiskt utsatta" stadsdelar. Klart är att bostadssegregationen är ett allvarligt och oroväckande problem för hela vårt samhälle.

Men knappast har det särskilt mycket med själva arkitekturen att göra, även om det är tacksamt att använda bilden av elementbyggda höghus som fond när frågor om ungdomskriminalitet och utanförskap diskuteras. Det finns i och för sig många belegg för att den fysiska miljön har stor möjlighet att påverka det sociala samspelet i ett område. Och där finns många lärdomar att dra av det arkitektoniska experimenterandet under efterkrigstiden.

Skräckexempel på alltför rumsligt splittrade och monumentala miljöer finns. Men min erfarenhet är att det brukar krävas ganska många misskrediterande berättelser om social ohälsa för att övertyga besökare från utlandet på studiebesök i något av våra "problemområ-

den" att något skulle vara galet där. Den fördomsfria ser ju trots allt i huvudsak rymliga gröna gårdar med gott om lekplatser kringgårdade av välfungerande lägenheter med god standard. För att inte tala om den karaktäristiska närheten till fina naturområden, vilket skulle kunna ses som en sällsynt lyx.

Idag lyfts ständigt den täta blandade kvartersstaden fram som allenarådande ideal. Jane Jacobs hyllning till Manhattans gatuliv har fått en renässans ett halvt sekel efter att den författades. Köpenhamnsveteranen Jan Gehl har efter nästan lika lång tids enträget föreläsande börjat få brett gehör för sina principer för levande stadsrum. Inget fel med det, och visst finns en del grundläggande arkitektoniska problem att hantera i områden som Hammarkullen, Rosengård, Tensta, etcetera.

Men jag menar att desto större stadsbyggnadsstrukturella problem finns på andra ställen. Vi kan nog enas om att det mest besvärande är alla villaområden som växer fram runt städerna där såväl service som arbete nås med bil. Hur fungerar dessa energi- och markkrävande bostadsområden i en framtid med minskat oljeberoende?

Men jag undrar även över många av de nya täta stadskvarter som byggs. **Man får lätt känslan av att de som befolkar dessa lägenheter med närheten till staden som främsta säljargument gör det på premissen att ta med barnen ut på landet så fort tillfälle ges och ha råd med långväga semester för att få luft, rymd och naturupplevelser.**

möjlighet"

"I våra typiska miljöprogramsområden vill jag hävda att vi har betydligt bättre förutsättningar, rent arkitektoniskt, att skapa en fysisk struktur för ett långsiktigt hållbart stadsliv."

När vi idag visionerar om framtidens hållbara stadsdelar innefattar det en bredd av aspekter. Några av knäckfrågorna för planerarna är att vi ska ha tillgång till rekreationsytor där vi bor, att vi ska bo tillräckligt tätt för att möjliggöra ett rikt serviceutbud på platsen och att vi ska röra oss till andra områden effektivt med kollektivtrafik. Om man bygger för hopträngt eller utspritt är det i princip kört att tillgodose dem. Det är strukturer som inte så lätt ändras i efterhand.

I våra typiska miljöprogramsområden däremot vill jag hävda att vi har betydligt bättre förutsättningar, rent arkitektoniskt, att skapa en fysisk struktur för ett långsiktigt hållbart stadsliv. Att hushållen i våra mer välbärgade områden genom sin större konsumtion faktiskt åsamkar vår miljö en betydligt större skada än de som bor i låginkomstområden är givet.

Men det ska också poängteras att det kan finnas en direkt koppling även till den byggda miljön. Intressant nog inte bara genom villasamhällets beroende av biltransporter, markslöseri

och energiåtgång. Utan även genom stenstadsbornas längtan efter badstränder, skogspromenader och egna odlingsstämper på sommarstugan.

Kanske är det så att den bespottade förortsmiljön har en nästan unik förutsättning att erbjuda ett resurseffektivt och hälsosamt boende till framtida generationer. **Till skillnad från så många andra platser finns här ju också en enorm utvecklingspotential.**

Mellan husen finns plats inte bara för kompletterande bebyggelse för att balansera upp bostadslägenheterna med verksamhetslokaler av olika slag. Här finns också plats för odling och trädgårdar. Och så gott som alla dessa områden har en avundsvärd närhet till natur- och kulturlandskap med allt det kan bidra med.

Detta förutom alla de logistiska fördelar och sociala möjligheter som ligger i att lägenheterna är samlade i flerfamiljshus och att det faktiskt ofta finns en någorlunda genomtänkt struktur med halvprivata gårdar, gång- och cykelstråk, stadsdelstorg med mera.

Sociala problem och utanförskap bör framför allt bekämpas med fördelningspolitik och kraftfulla åtgärder mot diskriminering. Dessutom måste städerna ha en medveten politik för att inte stänga ute stora delar av befolkningen från attraktiva platser. Med det gjort finns alla möjligheter att låta förorterna utvecklas till hållbara stadsdelar där de gröna resurserna tas tillvara.

PÅL CASTELL L MSA